

Радослав Петковиќ

traduki T

Настоящото издание е осъществено с подкрепата на ТРАДУКИ, европейска мрежа за литература, в която участват Федералното министерство на европейските и международните въпроси на Република Австрия, Министерството на външните работи на Федерална република Германия, швейцарската Фондация за култура „Про Хелветия“, Култур-Контакт Австрия, Гьоте-Институт, словенската Литературна агенция ЯК и Фондация „С. Фишер“.

Роман

- © Radoslav Petković, 2007
Sudbina i komentari
- © Stubovi kulture, Beograd, 2007
- © of the translation: S. Fischer Foundation by order of TRADUKI

- © Русанка Ляпова, превод, 2011
- © Владислава Бурова, корица, 2011
- ISBN 978-954-8689-08-3

Преведе от сръбски
Русанка Ляпова
Издаелство „Ерго“
София 2011

КНИГА ПЪРВА

В КОЯТО СЕ РАЗКАЗВА
ЗА ДЕЛА ОТКОЛЕШНИ,
ЗА ГЕРОИ, НОСЕЩИ РАЗЛИЧНИ ИМЕНА
В ОТДЕЛНИТЕ ПЕРИОДИ ОТ ЖИВОТА СИ,
ОЩЕ ЗА СЪБИТИЯ,
ЗА КОИТО НЕ ВИНАГИ Е ЛЕСНО
ДА НАМЕРИШ ИМЕ, ЗАЩОТО
WHAT'S IN A NAME,
КАКТО Е КАЗАЛ ОНЗИ АНГЛИЙСКИ ПОЕТ,
КОГОТО ОХОТНО ЦИТИРАТ,
O BE SOME OTHER NAME

ГЛАВА I

*В която един от героите достига
до съвсем неочакван извод.*

Беше 5 март 1806 година, когато лейтенантът от руския царски флот Павел Волков за първи път си помисли, че всичко, което е правил до момента в живота си – както впрочем и онова, което гетърва щеше да направи, – вероятно, дори смущаващо напомня на детска игра. В същия миг му хрумна сравнението със строенето на пясъчни кули, защото на десетина крачки от него, на морския бряг, някакви деца се занимаваха точно с това. Та Павел Волков си помисли, че целият му досеташен живот – без каквото и да е шанс да стане нещо различно – е просто безсмислица, с която човек запълва времето си, въобразявайки си, че изпълнява съдбата си. След тази мълниеносна мисъл, която прониза съзнанието му като болестотворен бацил, разпространил се тутакси по всички жили на тялото, Павел Волков почувства внезапна отпадналост, която го накара да приседне на железния стълб, за който бе привързана британтината „Свети Никола“. Този стълб някога бе оръдейно дуло, по-късно запълнено с пясък, заварено и побито в каменния кей, за да се привързват безопасно към него същите кораби, които някога е трябвало да унищожава.

А после към внезапната отпадналост се прибави и учудване. Допреди няколко дни – или ако бъдем съвсем точни, само допреди няколко минути – Павел Волков се числеше към хората, напълно доволни от живота си – между другото и поради факта, че не размишляват твърде за него, – дори нещо повече, през последните месеци Волков изпитваше истинско удоволствие да стои на капитанския мостик на линейния кораб „Архангел Михаил“, на който служеше като

лейтенант; кораб със седемдесет и четири оръдия и двеста двадесет и двама моряци, които, като се изключеше капитанът, бяха подчинени на него, офицера от кариерата, едва навършил тридесет и две години, тази гледка наистина можеше да те изгълти със задоволство. Досега в живота си не се беше сблъсквал с нищо, което да му се стори истински голям проблем; даже, противно на очакванията за възрастта му, не се беше влюбвал нещастно, защото не се влюбваше неразумно. Разбира се, като всеки преуспял човек и той имаше врагове, но не повече от обичайното. А и не страдаше от желание да бъде обичан от всички.

Дори и в това утро – в което странната мисъл щеше да го връхлети като убиец иззад ъгъла – намаше нищо необикновено или тревожно. Волков слезе на кея – току до пясъчния насип, образуван от морето, където сега си играеха децата и възрастните – на пристанището на град Корфу, на остров Корфу, столицата на Републиката на седемте острова, за да надзирава последните приготовления на британската „Свети Никола“ за утрешното отплаване. При благоприятен вятър – Павел Волков добре знаеше колко важен е късметът за успеха на човек – след няколко и друг ден щеше да пристигне в Триест на най-важната мисия в живота си. И така, Волков се намирал на прага на онова, което е прието да се нарича „шанса на живота му“, доста трудно начинание, свързано с големи неизвестности, даже опасности, но което при един успешен завършек можеше да го отведе до мечтаните висини, нещо повече: още сега не би било неоправдано да назовем без колебание Павел Волков капитан-лейтенант; в живота си той носеше назначението си за капитан на кораб – наистина, временно, – но колко дълго щеше да се задържи на тази длъжност зависеше изключително от собственото му умение. И от късмета, разбира се. А Волков беше сигурен, при това не без причина, че е от хората, които се справят успешно с различните предизвикателства. Поне досега.

Его защо идеята за безсмислието толкова го изплаши; никога в живота си Павел Волков не си беше помислял по-

добно нещо – дори не му бе хрумвало, че може да се разсъждава по този начин. Примитивнаше смутено съвсем като оня, който си беше: човек, спокоен от напълно неочаквано откритие. А другото – всичко друго си беше наред: вятърът обещаваше успешно плаване, окончателните приготовления на „Свети Никола“ се извършваха по най-добрия начин; товареха се последните бали със стока, които корабът ужким превозваше от Истанбул за Триест. Тези бали с памук трябваше да осигурят на кораба възможно най-миролюбив вид; затова от нагубата бяха прибрани и повечето оръдия. На показ бяха оставени само шест, което с оглед ценността на товара и присъствието на многобройни корсари и пирати в никакън случай не бе прекалено; флагът, под който корабът трябваше да плава до Триест – флагът на неутралната за момента Австрийска империя – вече щеше да плочи на мачтата, ако вятърът бе достатъчно силен: а така просто си висеше, понякога със слаби и неуверени опити да се развее; морето имаше ледения отблясък характерен за зимата – въпреки необичайно топлото време за сезона, – но за един офицер, прекарал цялата си досегашна кариера в Балтика, Йонийско море по всяко време на годината представляваше прекарена гледка. А самият Волков вече разполагаше не само с всички необходими разпоредения за бъдещата си мисия, но и с власт, каквато никога преди не бе притежавал. Вярваше в себе си – досега винаги бе успявал да изгълти намеренията си, при това по-бързо и по-ефикасно от повечето хора наоколо; намаше никакви разумни причини да се съмнява, че този път ще е различно.

Въпреки това седеше с наведена глава, загледал само в тънката ивица мръсна вода между тъмния корпус на кораба и зеленикавия, обрасъл с водорасли каменен бряг; дразненеше го мирисът на катран, който се носеше над пристанището.

ГЛАВА II

В която се разказва по-подробно за живота на Павел Волков преди мартекското утро, когато си помисли отнова, което си помисли; разбира се, към бъдещето ще се върнем по-късно.

„Помози Боже и късмет юнашки“ – без съмнение би възкликнал бащата на Павел Волков при вида на бригантината „Свети Никола“, повтаряше тази фраза много и наместо, при най-различни обстоятелства – най-вече пред битка, – но и в случай, с които нито Бог, нито съдбата юнашка имаха някаква връзка; да речем, когато се захвашаше с градежа на новия хамбар в малкото си мочурливо имение в Приднестровието.

Казваше се Стоян Йованович. Баща му пък се казваше Йован Вукович и като доброволец в австрийската войска беше спасил живота на един австрийски генерал в поражението при Гроцка¹ през 1739 година; в по-късните версии на сина му спасената личност непрекъснато се повишаваше в чин, докато не достигна ранг на принц; героичните истории най-често са лъжливи. Но дори и в истинските винаги означава: в по-малко героичните – генералът си е генерал, сиреч не някакъв си обикновен селянин и редник, какъвто е бил Йован Вукович; и тъй като разликата между генерала и селяка редник е толкова голяма, че дори е немислимо, освен по силата на някаква грешка, вторият да спаси живота на първия, то всяка подобна грешка следва да бъде поправена. Затова, като смогнал да измъкне генерала от бойното поле, както би се казало патетично, а всъщност от

цялата тази каша от кръв, страх, кал и лайна, която Йован Вукович видял с очите си, и после, след като успял дори да се прехвърли с генерала през Дунава, Йован Вукович се озовал на друтия бряг като офицер и притежател на една наистина малка, но все пак благородническа титла. Така нещата си дошли на мястото; генералът граф все пак бил спасен от някакъв си офицер благородник, а неговият син Стоян Йованович, вече благородник по рождение, по-късно в своите разкази продължил с поправянето на миналото, твърдейки, че Йован Вукович и в родината си, някъде в Шумадия, бил човек на почит, нещо повече, в битката при Гроцка той в никакъв случай не бил прост редник, а командир на отряд доброволци. Но независимо от всички по-късни разкази и техните версии, факт е, че Йован Вукович завършил живота си като офицер на Мария Терезия и притежател на малко, мочурливо имение в Банат.

Ако баща му си беше останал от оужнатата страна на Дунава, Стоян щеше да се нарича Йованович с меко „ч“ накрая, докато на северния бряг мекото „ч“ трябваше да премине в твърдо, още повече че ставаше дума за благородник. Така Стоян Йованович бързо стана капитан, а след това се пресели в Русия, където му бяха потвърдени чина и благородническата титла, а като собственост получи имение, което трябваше да му се струва познато – сиреч малко и мочурливо. По-късно постигна и други житейски успехи; стана майор и се ожени за единствената дъщеря на съседния помещик, много по-богат от него, защото имението му наброяваше триста души; основна марка за богатството в тогавашна Русия беше броят на притежаваните крепостни. Самият Стоян Йованович имаше някакви си петдесетина души, майкар че и сам се чудеше на това; преди да дойде в Русия, върваше, че душите принадлежат само на Бога.

Когато се омъжи за него, Александра Владимировна се числеше към така наречените стари мими и вече беше навлязла в безнадлежната за всяка мома възраст от двадесет и

¹ Гроцка – сръбски град, където се провежда решителната битка между австрийската и турската армии, в резултат на която след порома на австрийците е превзет Белград. – Б. пр.

три години. Не беше от жените, чието нещастие бе лопшата слава; за нея не се чуваше нищо, рядко се чуваше дори гласът ѝ. Имаше малки очички и едро тяло — още от четиринадесетата ѝ година твърдите и задникът ѝ бяха отпуснати — и се усмихваше само понякога.

„Помози Боже, свети Игнатие и късмет юнашки“ — каза си Стоян Йованович сутринта преди венчавката; свети Игнатие бе неговият светец покровител и въпросната молитва бе изключително силно закланане, използвано много рядко, дори не и пред всяка битка. Ала не помогна; ако си вземеш за жена нещо, неудържимо напомнящо растение, трудно можеш да очакваш помощ от когото и да било. Утехата е, че в такива случаи никаква особена помощ не е и нужна — тук трудно можеше да се случи нещо добро или зло. Ако трябва да сме честни, за въпросното растение съпругът ѝ бе един от малпината, към които хранеше някакво чувствено: презираше го. Но никой не забелязваше тази изключителност, може би дори тя самата не я съзнаваше напълно; вкъщи това можеше да се долови само по натегнатата атмосфера, която всички усещаха: съпругът, децата, прислугата; но никой не можеше да определи за какво точно става дума; нюансът в интонацията е в състояние да промени впечатлението на човека от мелодията, която слуша, но причините за промяната може да определи само изтънченият познавач. Такива надарени в къщата на Стоян Йованович нямаше; едва по-късно в Триест Павел Волков щеше да осъзнае това.

А Александра живеше и управляваше прислугата с тъпота, която я предпазваше от всевъзможни измами — онази безнадеждна тъпота, която отразда човека като стена от всички чужди лъжи, но затова пък всяка вреда, причинена от нея, задължително поразява мнозина. Броня мощна, но непотребна, прекомерно грамадна и тежка, за да може човек да се движи в нея, така че единственото, което му остава, е да се търкаля по земята като някаква чудовищна костенурка. Така някак си лежеше и Александра под Стоян Йова-

нович, когато я пожелаеше — докато все още я желаше: разбира се, отначало често и кратко, а с времето — все по-рядко, — дори и през първата брачна нощ свършено равнодушна към дефлорацията и обилнето от кръв; после раждаше деца, които растяха или умираха — най-вече второто, — по-често момичета, факт, предизвикващ отчаяние у мъжа ѝ и абсолютно безразлично в самата нея.